

віднести обличчя до того чи іншого типу (тобто змішаність типу) і непоказовість певних показників.

Література

1. Ільїн Є. Опитувальник рівня наполегливості [Електронний ресурс] / Є. Ільїн, Е. Феценко. – Режим доступу: <http://www.psihologu.info/content/view/1090/2/>
2. Крушельницький Є. Типи характеру. 8 типів особистості [Електронний ресурс] / Є. Крушельницький. – Режим доступу: <http://psymanblog.ru/2011/04/oprosniktip-xaraktera-8-tipov-lichnosti/>
3. Паршукова Л. Н. Физиогномика. Методические указания [Електронний ресурс] / Людмила Петровна Паршукова. – Режим доступу: http://www.lib.susu.ac.ru/ftd?base=SUSU_METHOD&key=000252064&dtype=F&etype=.pdf
4. Степанов С. С. Язык внешности [Електронний ресурс] / Сергей Сергеевич Степанов. – Режим доступу: http://www.koob.ru/stepanov_sergey_1/yazik_vneshnosti
5. Фулфер М. Искусство чтения по лицу. Иллюстрированная энциклопедия физиогномики / Мэк Фулфер // Пер. з англ. П. А. Самсонов. – Минск: ООО «Попурри», 2004. – 176 с.:ил.
6. Шварц Т. Читаем лица. Физиогномика [Електронний ресурс] / Теодор Шварц. – Режим доступу: http://fictionbook.ru/author/teodor_shvarc/chitaem_lica_fiziognomika/read_online.html?page=1
7. Шмішек Г. Опитувальник акцентуацій характеру [Електронний ресурс] / Г. Шмішек. – Режим доступу: <http://psylist.net/praktikum/opfmi.htm>

Балагура Л.

Творчі характеристики ліворуких підлітків і юнаків

Проблема особливості творчих здібностей у ліворуких людей вже не раз підіймалася і досліджувалася у науці. І це не дивно, тому що це дуже цікава тема. Проблема руконості овіяна найбільшим числом міфів, багато з яких міцно увійшли в повсякденне життя. Зв'язок ліворуконості з обдарованістю і творчістю стала одним із найпоширеніших міфів.

Ця тема завжди буде **актуальною**, тому що, хоча наука вже зробила багато відкриттів і в плані творчих здібностей людини, і в плані ліворуконості, є ще багато невивчених її сторін, а також можна спробувати подивитися на відомі сторони з іншого боку.

Цією проблемою займалися багато вчених: В.П. Леутин, Е.І. Николаева, М.М. Безруких, Т.А. Стаханова, А.Семенович, Н.Юдін, І.

Кутепова, К. Єфремов та інші. Кожен з цих дослідників дивиться на цю проблему по-різному.

Проблема ліворукості дуже важлива, тому що ми живемо, працюємо, спілкуємося, навчаємося у соціальному середовищі, а люди, як відомо, різні. Хоча ліворуких людей приблизно усього 15 відсотків на планеті, але в одній Україні їх близько 10 мільйонів, а це майже кожен четвертий, тому ця проблема є дуже важлива. Все ж таки ліворукі трохи відрізняються від праворуких, вже починаючи з того, що використовують ліву руку при виконанні яких-небудь дій. Коли ми зустрічаємо таку людину мимовільно починаємо цікавитись невже ці люди справді якісь особливі і чи має вплив те, що вони ліворукі на їх особистісні якості, пізнавальну сферу, можливості творчих досягнень?

Саме тому ліворукі люди потребують ще більшого дослідження, тому що ще не все про них відомо. Особливо це стосується проблеми творчості у таких людей.

Багато вчених дивляться на проблему людських здібностей з боку творчої особистості: не існує особливих творчих здібностей, а є особистість, що володіє особливою мотивацією та рисами.

Головні відмінності творчої особистості вчені бачать в специфічній мотивації, а саме: З.Фрейд вважав творчу активність результатом сублимації статевого потягу у іншу сферу діяльності; А. Адлер вважав творчість засобом компенсації «комплексу неповноцінності»; Р.Ассаджиоли вважав творчість процесом сходження особистості до «ідеального Я», засобом його саморозкриття; за Маслоу, це потреба в само актуалізації, повній і вільній реалізації своїх здібностей і життєвих можливостей [2].

Науковці Б. Мещеряков і В.Зінченко дають два визначення терміна творчість: «по-перше, в вузькому сенсі, творчість – людська діяльність, що породжує дещо якісно нове, ніколи раніше не існуюче, і маюче суспільно-історичну цінність. Коментуючи цю точку зору, Л.С. Виготський писав, що у такому разі «Творчість є долею небагатьох обраних людей, геніїв, талантів, котрі створили видатні художні твори; зробили великі навчальні відкриття або винайшли якісь удосконалення у області техніки», по-друге, в більш широкому сенсі, творчість – це будь-яка практична або теоретична діяльність людини, у котрої виникають нові результати» [4,с.536].

Проаналізувавши навчальний посібник В.Н. Дружиніна ми можемо виділити такі особистісні риси властиві творчим людям: незалежність – особистісні стандарти важливіші ніж стандарти групи; відкритість розуму – готовність повірити своїм і чужим фантазіям, сприйнятливість до нового та незвичного; висока толерантність до невизначених і нерозв'язних ситуаціям, конструктивна активність у цих ситуаціях; розвинене естетичне відчуття, прагнення краси [2].

В усі часи існування людства люди відрізнялися один від одного якимись індивідуальними особливостями. Шульги завжди викликали інтерес

і здивування. Проте відношення до них, як і до інших «білих ворон» часто було настороженим, а інколи навіть негативним, ворожим [3]. На щастя, у наш час багато стереотипів змінилось. Поняття «норма» вже не має таких жорстких рамок і люди стали більш терпимі до різних проявів індивідуальності.

Проаналізувавши словники і роботи різних науковців ми бачимо, що їх твердження стосовно ліворукості схожі, але мають деякі відмінності.

Так, Б. Мещеряков і Зінченко В. стверджують що, ліворукість – вроджене чи примусове користування лівою рукою. Людина, котрій притаманна вроджена ліворукість, має назву шульга. Вроджена ліворукість може бути спадковою або виникнути у період внутрішньоутробного розвитку. Існує також прихована ліворукість, коли шульгу з дитинства привчають користуватись правою рукою (їсти, писати, робити) [5].

Л. Шклебей зазначає, що «Шульга (від давньоруського «шуя» — лівниця, ліва рука) — людина, яка переважно використовує ліву руку. Інші визначення: лівша, ліворукість» [6,с.8].

А Н. Юдін і А. Муталімова трохи по-іншому дають визначення, а саме «Під лівшістю розуміється ліва асиметрія – перевага лівої частини над правою в спільному функціонуванні парних органів. Лівшість не зводиться лише до ліворукості, вона можлива у функціях усіх парних органів» [7,с.6].

У простому розумінні ліворукість – це переважне використання лівої руки під час виконання життєво важливих практичних речей (їжі, письма, праці).

Що стосується емоційно-психологічних особливості ліворуких, Н.Юдін виокремлює: підвищена емоційна чутливість; уразливість; швидка стомленість; високий рівень креативності; яскраво виражені здібності до оригінальної художньої творчості; дратівливість і образливість; схильність до різних страхів; низький рівень самоконтролю; підвищений рівень тривожності; низький рівень самоконтролю; сумлінність; боязкість; естетична вразливість [7].

У наш час існує декілька поглядів на природні здібності ліворуких у порівнянні з праворукими.

Перший спирається на те, що показники поведінки і нервово-психічної діяльності у ліворуких гірше, ніж у праворуких. Прибічники цього підходу приводять данні про частоту лівшества серед хворих на епілепсію, олігофренію, шизофренію, спадковим алкоголізмом, а також той факт, що стаючи дорослими, вони зберігають низькі адаптаційні можливості, визначену хрупкість психічної діяльності.

Другий підхід стверджує рівність здібностей праворуких і ліворуких.

Згідно третьому підходу, шульги володіють більш високими показниками нервово-психічної діяльності і більшими адаптаційними можливостями, ніж праворукі. Обґрунтовується це тим, що ліворукому постійно доводиться пристосовуватися до «праворукого» світу [3].

Існує також підхід, згідно з яким, шульги володіють вищими показниками нервово-психічної та значними адаптаційними можливостями порівняно з правшами. Це обумовлено тим, що шульгам постійно доводиться пристосовуватися до «праворукого світу» [3].

Як доказ цього, є багато відомих у всьому світі, великих ліворуких людей, що назавжди увійшли в історію людства. Так, наприклад, імператор Гай Юлій Цезар, фараон Рамзес II, полководець Олександр Македонський, Жанна Д'Арк, Карл Великий і Наполеон Бонапарт володіли лівою рукою краще, ніж правою. Не менш вражає і список сучасних політиків: історію ХХ століття неможливо уявити без Вінстона Черчілля, Махатми Ганді, Рональда Рейгана і Фіделя Кастро. Між тим, ліворуки люди успішні не тільки в політиці. Особливо багато їх у мистецтві. Так, знамениті художники-лівші — Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рафаель, Пабло Пікассо; музиканти — Бетховен, Моцарт, Шопен, Пол Маккартні, Рінго Старр, Курт Кобейн, Стінг, Емінем тощо [1].

Багато шульг знайшли себе в акторській майстерності. До них належить ледь не кожен другий успішний актор: Чарлі Чаплін, Мерилін Монро, Джим Керрі, Роберт Де Ніро, Анджеліна Джолі, Міла Йовович, Ніколь Кідман, Сильвестр Сталлоне, Кіану Рівз, Демі Мур, Том Круз тощо [1].

Тобто, лівші більш емоційні, імпульсивні, у них переважає образне мислення, розвинена інтуїція, вони можуть миттєво схоплювати матеріал, часто виявляють яскраві творчі здібності. Для них характерна здатність бачити ситуацію з несподіваного боку, невластивою більшості, а також бачити проблему там, де ніхто її і не помічав.

Те, що ліворуки відрізняються від праворуких фізично і морфологічно — це вочевидь. Одним з наших завдань було виявити чи відрізняються вони від праворуких у творчій сфері. З метою розв'язання цієї проблеми ми провели емпіричне дослідження творчої особливості ліворуких.

Отже, перед нами постало завдання дослідити креативні здібності ліворуких та виявити їх особливості в порівнянні з праворукими людьми. Тому в опитуванні були задіяні дві групи досліджуваних юнацького віку: ліворуки та праворуки.

До нашої вибірки увійшли учні школи міста Кривого Рогу №86 (5-11 клас – 10-16 років), студенти Криворізького медичного коледжу (4 курс – 19 років), студенти КНУ КПІ (3 курс – 18-20 років). Загальний об'єм вибірки склав 42 людини: ліворуких – 21, праворуких – 21. З них 30 дівчаток і 12 хлопчиків.

У ході дослідження було використано опитувальник Вілліамса «Самооцінка творчих характеристик особистості». Ця методика спрямована на виявлення творчого проявлення особистості.

За допомогою опитувальника ми отримали такі результати. Спочатку ми підраховували сумарні бали кожного респондента і їх середнє значення, і

виходячи з результатів визначили рівень прояву творчої особистості (таблиця 1 і 2).

Таблиця 1

Середньостатистичні показники творчих характеристик ліворуких та праворуких підлітків і юнаків (за методикою Вілліамса «Самооцінка творчих характеристик особистості»)

	max бал	Min бал	мода	Середнє значення	Стандартне відхилення
Ліворуки	87	52	80 і 61	73	10,03992
Праворуки	91	52	73	74,4	9,05854

Таблиця 2

Інтегральні показники творчості у осіб з різною рукістю (за методикою Вілліамса «Самооцінка творчих характеристик особистості»)

Рівень	Ліворуки			Праворуки		
	Осіб	%	Сер.знач.	Осіб	%	Сер.знач.
Середній	1	4,8	52	1	4,8	52
Підвищений	14	66,7	71,4	14	66,7	69,9
Високий	6	28,5	85,5	6	28,5	84

Виходячи з цих даних ми бачимо, що рівень прояву творчої особистості проявляється майже у рівній мірі як у ліворуких, так і у праворуких (різниця 1,4 бали на користь праворуких), а інтегральний показник свідчить про те, що підвищений і високий рівень більше у праворуких.

Оцінки по факторам допитливість, уява, складність і схильність до ризику наведені у Таблиці 3.

Середні показники по всім чотирьом факторам відображені у гістограмі (рис. 4).

Кількісні оцінки по факторам допитливість, уява, складність і схильність до ризику (за методикою Вілліамса «Самооцінка творчих характеристик особистості»)

Фактор	Знижений рівень, %		Середній рівень, %		Підвищений рівень, %		Високий рівень, %	
	Ліворукі	Праворукі	Ліворукі	Праворукі	Ліворукі	Праворукі	Ліворукі	Праворукі
Допитливість	4,8	-	14,3	4,8	23,8	66,6	57,1	28,6
Уява	-	-	23,8	23,8	61,9	47,6	14,3	28,6
Складність	4,8	-	-	15,3	71,4	57,1	23,8	23,5
Схильність до ризику	-	-	33,3	4,8	42,9	76,2	23,8	19

Аналіз даних цієї таблиці говорить нам про те, що занижений рівень допитливості, по всім чотирьом факторам, у праворуких взагалі відсутній, а у ліворуких майже (по одній особі по фактору допитливості і складності). Середній рівень: допитливість і схильність до ризику у ліворуких більша, уява – на рівно, складність – у праворуких. Підвищений рівень: допитливість і схильність до ризику більша у праворуких, уява та складність – у ліворуких. Високий рівень: допитливість, складність і схильність до ризику більша у ліворуких, уява – у праворуких.

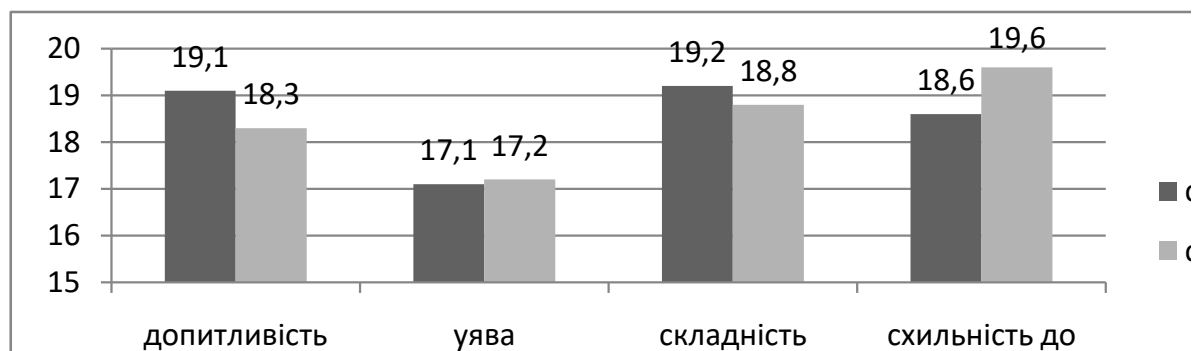

Рис 4. Середні показники по стан розвитку допитливості, уяви, складності та схильності до ризику у досліджуваних

Проаналізувавши дані, котрі відображені у таблиці 3 та гістограмі (рис. 4), показник допитливості у ліворуких більше по кількості середнього балу і

по кількості осіб з високим рівнем її прояву (у два рази більше, ніж у праворуких). Це свідчить про те, що ліворукі дуже часто питають всіх про все, їм цікаво вивчати устрої механічних речей, вони постійно шукають нові шляхи мислення, люблять вивчати нові речі і ідеї, шукають різноманітні можливості рішення задач, вивчають книги, ігри, картини тощо, щоб пізнати якомога більше.

Показник уяви по кількості осіб (таблиця 3) з високим рівнем її прояву менше, ніж у праворуких, але середній бал (рис. 4) ліворуких майже рівний з праворукими (різниця у 0,1 на користь праворуких). Це може слугувати доказом того, що уява не залежить від рукості і розвинена у рівній мірі як у ліворуких, так і у праворуких. Тобто, усі люди, незалежно від рукості, здатні вигадувати розповіді про місця, котрі він ніколи не бачив; уявляти, як інші вирішують проблему, котру він вирішує сам; мріяти про різні місця та речі; люблять думати про явища, з котрими не стикалися; бачити те, що зображено на картинах і малюнках, незвично, не так, як інші; часто проявляють, не приховують, здивовання по відношенню різноманітних ідей і подій.

Порівнявши показники складності у Таблиці 3 і гістограмі 4 (рис. 4) ми бачимо, що показник складності трохи перевищує по кількості осіб з високим рівнем і по середньому балу у ліворуких, що говорить про те, що вони трохи більше орієнтовані на пізнання складних явищ, проявляють інтерес до складних речей і ідей; люблять вивчати щось без сторонньої допомоги; проявляють стійкість, щоб досягти своєї мети; пропонують досить складні шляхи рішення проблеми, чим це здається необхідним; їм подобаються складні завдання.

А показники схильності до ризику по кількості осіб (таблиця 3) з високим рівнем трохи більший у ліворуких, але по середньому балу (рис. 4) більший у праворуких. У ліворуких середній показник менше, ніж у праворуких, а підвищений вище. Тобто, ліворукі менш схильні відстоювати свої ідеї, не зважаючи на реакцію інших; менш здатні ставити собі високі цілі і намагатися їх здійснити; не дуже люблять вивчати нові речі чи ідеї і піддаються чужій думці; хвилюються, коли однокласники, вчителі чи батьки висловлюють своє несхвалення; не хочуть ризикувати лише заради того щоб перевірити, що з цього вийде.

Отже, ліворуким дійсно притаманні допитливість, уява, складність і схильність до ризику. У них більш розвинена допитливість і складність. Прояв творчої особистості і уяви нарівні з праворукими і лише схильність до ризику трохи менша ніж у праворуких. І це не дивно, тому що вони живуть у світі, де все влаштовано під праву руку. Їм важче до цього світу пристосовуватись, адже вони постійно трансформують кожен свій навичок, кожную свою дію, під ліву руку, що потребує від них додаткових розумових зусиль, більшої зосередженості на тому, що вони роблять.

Література

1. Гнатюк Р. Ліворукість — ознака геніальності чи недуга? / Р. Гнатюк, А. Чуприков // Дзеркало тижня. Україна. – 2012. - №37. – 36с.
2. Дружинин В.Н. Психология. Учебник для гуманитарных вузов / Владимир Николаевич Дружинин. - СПб.: Питер, 2001. – 656с.
3. Ломтева Т. А. Психологические особенности леворуких детей. Школьные проблемы левшей [Электронный ресурс]. – Татьяна Александровна Ломтева. – Режим доступа: <http://www.psilib.ru/lomteva/polrshpl.php>
4. Мещеряков Б., Зинченко В. Большой психологический словарь / Б. Мещеряков, В. Зинченко. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2004. – 672с.
5. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Краткий психологический словарь / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. – М.: Политиздат., 1985. – 430с.
6. Шклебей Л. Ліворукі діти / Леся Шклебей // Психолог. – 2010. – №13. – 33с.
7. Юдин Н., Муталимова А. О феномене леворукости / Н. Юдин, А. Муталимова // Дайджест педагогічних ідей та технологій . – 2003. – №1. – 128с.